

'To serve them all my days'. De school als gemeenschap

Lezing voor de bovenbouwdocenten havo/vwo van de Guido de Bres te Rotterdam, 13 juni 2012

Dr. Ewald Mackay

Inleiding

Meer dan twintig jaar geleden gingen wij op vakantie naar Luxemburg. In mijn koffer had ik een boek uit de bibliotheek gedaan, dat mij wel geschikte vakantielectuur leek. Het heette *To serve them all my days*, vertaald als *Al de dagen van mijn leven*, en is geschreven door R.F. Delderfield, in 1971. Ik ben op een avond van die vakantie in dat boek begonnen en mij overkwam al na een paar bladzijden de zeer zeldzame ervaring van 'ademloos het blad omslaan, ver van de dagelijksheid vandaan' (Ida Gerhardt). Dat is de ervaring van een boek dat je volledig pakt. De wereld is daarna niet meer zoals hij voor dat boek was. Er is je iets duidelijk geworden wat al sluimerde op de bodem van je ziel maar wat nu en eens en voorgoed is wakker geschud. En je tot tranen toe heeft ontroerd en bij herlezen weer ontroert. Zo'n boek is een schat die je diep van binnen bewaart en met je meedraagt. Die overstijgende ervaring tijdens het lezen van een boek heb ik misschien vijf en twintig keer in mijn leven gehad. Het meest in kinderboeken, zoals *Peerke en zijn kameraden* van Van de Hulst, *Vier vrienden en de kloosterhoeve* van Piet Prins en *Rob en de stroper van Tjot Idi* van J.B. Schuil. Ook in een adolescentenboek als Diet Kramers *Roeland Westwout*. Slechts zelden overkomt me dit nog als volwassene. Maar bij dit boek gebeurde het.

Het gaat over een jongeman, David Powlett-Jones, die naar Engeland terugkeert uit de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft shellshock, wij zouden zeggen posttraumatische stressstoornis. Hij kan niet meer vechten en wil zich verdienstelijk maken voor het thuisland. Hij ziet een advertentie waarin een leraar geschiedenis wordt gezocht op Bamfylde College, een jongenskostschool. Het boek open met zijn wandeling naar deze school. Hij ziet een adembenemend gebouw voor zich opdoemen, zo archetypisch als een Engelse kostschool maar kan zijn. Voor mij is een dergelijke Engelse kostschool in ieder geval een oerbeeld van hoe een school is of moet zijn. Een oud gebouw in de beboste heuvels, grote grasvelden eromheen, met karakter en stijl, met lange gangen, hoge lokalen en ramen en een mooie besloten tuin in het midden. De sfeer van Lewis op Magdalen College in Oxford ademt dat ook. Zijn kamer zetelde in een gebouw van 1733 en men noemde dat 'the new buildings': oud noem je pas een gebouw als het middeleeuws is. Kom er eens om in onze moderne, functionele gebouwen van vandaag. Dit hier zijn jullie 'new buildings', de oude stamden uit 1975!

Dit boek las ik voordat ik leraar was. In één klap werd het idee van het leraarschap in mijn ziel geboren of wakker geschud. Toen ik later zelf leraar werd, heb ik er vaak aan teruggedacht. Ik ben er op elke boekenmarkt wanhopig naar op zoek geweest, maar kon het niet vinden. Tot ik meer dan twintig jaar later op de boekenmarkt in Woudrichem liep, waar wij jaarlijks heen gaan. Ik zie daar een boek liggen dat me vagelijk bekend voorkomt. Ik blader erin en ik voel een lichte schok. Dit is dat boek! Ik heb het gekocht en weer gelezen. De cirkel was rond. Ik was nu de leraar die twintig jaar geleden geboren werd in mij. Dit boek was nu voor mij een onvoorstelbare manier van thuiskomen. Het was een spiegel voor heel mijn weg als leraar.

Daarom ga ik vandaag dit Bamfylde College als spiegel stellen voor onszelf als school vandaag. Ik vertel steeds een stukje van het verhaal van Bamfylde en stop dan weer even om in die spiegel te kijken. *De hoofdvraag die ik hierbij stel is de vraag hoe een school als onze goede oude Guido eigenlijk zou moeten zijn.* Ik wil drie hoofdpersonen uit het boek naar voren halen: zij belichamen elk een zeer wezenlijk deel van de school: 1) *Algy, de directeur* samen met het bestuur; 2) *Powlett-Jones de leraar* en 3) *de tweelingbroers Kassava als de leerlingen met hun ouders*. Wat is een goede school en hoe marcheert het daar?

1. Algy

a. Het verhaal

Powlett-Jones klopt in 1917 aan bij het huis van de schooldirecteur, Algy Herries. Hij wordt hartelijk ontvangen en ze drinken samen thee in de studeerkamer van Algy. Algy vertelt hoe hij hier zelf leerling was onder het harde regime van Wesker, een bruto die zijn leerlingen afranselde. Uiteindelijk is hij hier zelf gaan werken als leraar en directeur geworden. Powlett-Jones vreesde dat dit gesprek van zeer korte duur zou zijn. Hij had wel geschiedenis gestudeerd maar geen bevoegdheid. Maar Algy voelt ogenblikkelijk wat voor vlees hij in de kuip heeft en geeft hem de benoeming. Dat hij ziet wie deze jonge leraar in de dop is, verbergt hij heel subtiel achter de opmerking dat een jonge leraar zeer welkom is omdat alle leraren van de school aan het front vechten en ze alleen gepensioneerde zeventigjarige leraren hebben. Dat laatste gaan wij ook weer krijgen in de nabije toekomst!

Het schooljaar begint met de opening in de kerk. Algy spreekt de jongens toe in milde humor en bij naam en toenaam. Hij heeft alom respect bij de leerlingen en de docenten. Door dik en dun zal hij Powlett-Jones door heel het boek heen blijven steunen. Hij wordt ook gerespecteerd door de Board van de school, waarin voornamelijk heren zitten die over geld beschikken. Het is zo'n school waarin oudleerlingen legaten schenken aan Bamfylde!

Als Algy het even niet meer weet of het hem teveel wordt dan gaat hij naar een stille plek op het terrein van de school. Hij laat bij de rondleiding van Powlett-Jones deze plek ook zien. Het is zoals hij die plek noemt, zijn 'nadenkplek'.

b. De spiegel

Algy is voor mij het archetype van de goede schooldirecteur of manager. Het is een vaderfiguur die streng door rechtvaardig is en wie de humor niet ontbreekt. Hij kent zijn leerlingen en leraren. Hij weet zelf ook wat lesgeven is. Hij is de vaderfiguur die vaderloze werelden als de onze zeer hard nodig hebben.

Ik heb zelf hier op de Guido gezeten. Toen was het al een grote school maar nu is het helemaal gigantisch. De Guido is deel van de Wartburg. Er zullen vast redenen zijn waarom dit is gebeurd, maar ik geloof er niet in. Ik geloof in een Bamfylde-achtige school waar iedereen iedereen kent. Ik geloof – en ik zeg dit geheel los van de personen in puur algemene zin – niet zo in een bovenscholse directie-structuur in basis- en voortgezet onderwijs. Die staan meestal volledig los van de alledaagse praktijk. Maar zij zijn wel degenen die de besluiten nemen over de koers van de school en vooral over onderwijskundige vernieuwingen die de overheid bedenkt.

Ik heb op een school gewerkt waar je dat ook had. Eerst waren we het Christelijk Lyceum van Dordrecht, toen werden we Thuredrecht College en toen Insula College. Elke keer kregen we weer hetzelfde fusie-evangelie te horen. Uiteindelijk kregen we een onzichtbare mega-directeur in een kantoortje in de stad. Momenteel prediken dezelfde apostelen van het fusie-evangelie nu het defuseer-evangelie. Onder het motto: 'small is beautiful'. Gek dat je daar niet achter kwam in het roeibootje waarin je ooit voer maar pas nadat je mammoettanker op de klippen liep. Ik hoop van harte dat het hier anders is! Ik hoop ik dat het CvB werkelijk luistert naar de directeuren, managers en leraren.

In refoland zijn we vooral bezig met onze school als deel van de zuil overeind houden. Dat maakt ons betrekkelijk beïnvloedbaar als het om onderwijsvernieuwingen gaat. We willen in ruil voor de voortgang van ons bestaan graag volgzaam en trouw zijn. Dat past ook in onze geloofsopvatting. Maar kijk uit. Volgens mij moeten CvB's het lef hebben om een eigen onderwijsinhoudelijke koers te varen. We komen wel in het geweer bij micro-ethische kwesties. Als ze aan de kledingregel zouden komen dan beroepen we ons op ons geweten en de onderwijsvrijheid. Maar doen we dat ook als we een onderwijskundige vernieuwing invoeren? Toch denk ik dat, wil het reformatorisch onderwijs overleven, juist daar de weg ligt!

Neem bijvoorbeeld de wijze waarop het Studiehuis is ingevoerd. In het Gooi is indertijd door Mevrouw Visser 't Hooft een experiment gedaan met de studiehuismanier van leren. Zij kwam in de stuurgroep onder PvdA-staatssecretaris van Onderwijs Jacques Wallage en in *no time* is het hele Studiehuisidee bedacht en ingevoerd. Een enorme machine kwam op gaan om het studiehuis te *implementeren*. Heel het idee van kinderen die zelfstandig hun leerproces sturen onder begeleiding van hun docent-coach lijkt te vloeken met het mensbeeld en de pedagogiek van de reformatorische wereld. Maar toch waren zij vaak de eersten die erin mee gingen en zelfs voorop liepen. Er was alom veel verzet van leraren maar dat werd veelal niet gehoord. De sterke notie van gezag maakte dat vele leraren vonden dat je je meerderen hoort te gehoorzamen en dus doe je dat dan ook.

Volgens mij zijn de gevolgen dramatisch. Bijvoorbeeld: vrijwel heel het literatuuronderwijs is ter ziele gegaan. Als ik het goed zie is op het lagere niveau van de locatie Guido de Brès het studiehuis al weer grotendeels op zijn retour. Het bleek ook niet te werken volgens mij. Alleen hoe krijg je goede oude dingen zoals het literatuuronderwijs weer terug? Ik hoop er bij een later punt op terug te komen. Maar het begint op directieniveau met het scheppen van de ruimte hiervoor.

Heel wezenlijk vind ik dat een directeur of conrector een Algy-achtig iemand is, die dicht bij de mensen staat en als het even kan ook lesgeeft. Ik vind het mooi dat dat hier ook gebeurt. Ik vind het wel mooi dat we hier bij elkaar zitten en dat ze mij, van wie ze weten dat ik wel eigenwijs ben, en niet zo reformatorisch waar het de gezagsgetrouwheid betreft, uitnodigen om ook expliciet het hierover te hebben. Ik weet niet hoe het hier in de praktijk is, maar bijvoorbeeld een tekst als 'Onderwijs in balans', die jullie met elkaar gemaakt hebben als docenten en management / directie vind ik wel mooi en ik kan me er ook goed in vinden.

Het is mijn stellige overtuiging dat je alleen in de vaderlijke gestalte van Algy een goede school kunt vormen als manager of directeur. Daarvoor is tenminste ook een goede denkplek nodig, om weerstand te kunnen bieden aan de zee van werk die op ons af komt. Een vernieuwing zou ik in een heel vroeg stadium open en eerlijk in het midden van de collega's leggen. Wanneer je het lef hebt om dat werkelijk open te doen, en om dan een keuze te maken, hoe om te gaan met die vernieuwing.

Dan staan de mensen ook als één man en één vrouw achter je. Stel dat je je kritisch opstelt naar de overheid: dan moeten de leraren ook echt achter de directies gaan staan en hen steunen! Eén voor allen en allen voor één. Ik ben voor een liefdevolle solidaire kritische zin waar we gezamenlijk de verantwoordelijkheid op de schouders nemen. Volgens mij scheelt het per saldo ongelofelijk veel energie en irritatie als je dit één keer goed doet. Want wanneer iets wordt ingevoerd waarbij de docenten het idee hebben van 'over u en zonder u', dan gaan ze alleen maar tegenstribbelend en escaperend meewerken en moet elke keer opnieuw dezelfde discussie gevoerd worden. Gezag is veel machtiger dan macht. Voor mij is dat ook christelijk: en niet de idee van volgzzaamheid!

2. Powlett-Jones

a. Het verhaal

Meteen bij zijn sollicitatiebezoek biedt Algy Powlett-Jones aan om niet per trein naar huis te gaan maar die nacht al op de school te blijven en zijn kamers te betrekken. Hij doet dat en installeert zich en verkent het terrein van de school. Na de opening van het jaar beginnen de lessen. Vol spanning installeert hij zich in zijn lokaal en wacht zijn klas af. Het lijkt aanvankelijk goed te gaan. De jongens komen binnen en gaan stil zitten. Maar er hangt iets in de lucht. Ineens valt één van de jongens op de grond en maakt spastische bewegingen. 'Hij heeft een epileptische aanval', roept een ander en allen drommen om de jongen heen. Chaos en tumult. In een 'split second' realiseert Powlett-Jones zich dat dit komedie is. Hij loopt op de jongens af en spreekt ze zeer duidelijk en helder toe. Ze wijken uiteen en hij buigt zich naar de liggende jongen en beveelt hem op te staan. Verbouwereerd doet deze jongen dat. Dan spreekt Powlett-Jones de jongens toe en vertelt hen dat hij dit vaak in de loopgraven zag, maar dan echt. En dat dit geen dingen zijn om spelletjes mee te spelen om een onervaren leraar te testen. Ze gaan weer zitten. Hij heeft gewonnen.

Vanaf dat moment beginnen zijn lessen. Hij geeft geschiedenis. Dat vak hield in die dagen op bij 1900; hedendaagse geschiedenis was er niet bij. Maar Powlett-Jones heeft zelf de oorlog meegemaakt. Hij wil dat ze het heden begrijpen en dat het heden het raam is waardoor ze naar de geschiedenis kijken. De jongens vinden het eerst maar vreemd. Maar ook wel machtig interessant! Dan gaan ze óm en een vak wat tot dan toe voor hen een verschrikking was van dode namen en droge getallen wordt nu levende werkelijkheid.

De jongens leren hem kennen als mens. Hij weet jongens van wie de vader in de oorlog omkomt en die dat bericht moeten verwerken, te troosten omdat hij het zelf meemaakte. En als hij trouwt en al een paar jaar later het huwelijk door een verschrikkelijk ongeval van zijn vrouw, die frontaal botst op een stuurlaars geworden vrachtwagen, abrupt ten einde loopt, dan troosten de leerlingen hem.

Onderwijl studeert hij verder in zijn vak. Vaak zit hij op de denkplaats van Algy of waait bij Algy binnen om weer thee te drinken. Op een keer zegt Algy dan: 'Zie je nou wel dat ik gelijk had met jou aan te nemen!' En hij ontdekt wat ik hoop dat we allemaal ontdekt hebben: dat leraar zijn een prachtig werk is, 'mijn prachtige en hondse baan', zegt Ida Gerhardt, en dat is het.

b. De spiegel

Powlett-Jones is voor mij een geweldige spiegelgestalte van de leraar. Zo hoort een leraar te zijn. Sterk in zijn kwetsbaarheid en kwetsbaar in zijn kracht.

Ik ben niet van de ismen of concepten of wat dan ook. Er is maar één 'isme' en dat is het personalisme. De persoon van de leraar doet er toe. Die bepaalt wat er gebeurt in de les. Lesgeven is wat dat betreft een hele spannende en persoonlijke zaak. Je kunt daar niet jezelf verstoppen achter je vak. Als je dat doet dan weerspiegelt je nog jezelf, namelijk als een zich verbergend mens.

In het onderwijs zijn we in wezen naakt. De leerlingen zien feilloos waar je staat en wie je bent. De kleren van de keizer bestaan hier niet en dat is hard maar goed. Wees dan ook maar gewoon kwetsbaar en laat jezelf zien.

Wanneer jij jezelf weerspiegelt dan laten ze ook iets van zichzelf zien. Dan ontstaan die gouden momenten waar Ter Horst van spreekt. Ter Horst stond eens verslagen in zijn klas. Hij had een zwaar leed te torsen gekregen door de dood van een geliefde. Hij kon eigenlijk geen les geven. Toen stak een leerling de hand op en die zei: 'maar, meester, we kunnen toch zingen 'Als g'in nood gezeten, geen uitkomst weet'. Toen huilde hij en hij schaamde zich er niet voor.

Nu is veel onderwijs alledaagser. Je geeft gewoon Duits of wiskunde of tekenen op maandag het eerste uur. Maar ook dan geldt dat jijzelf er in doorklinkt. In hoe je met liefde naar de klas kijkt, ook al maken ze het je soms moeilijk. Liefdevolle gestrengheid is hier het devies. Niet de genadeloze hardheid van Bint uit Bordewijks gelijknamige boek, maar zeer zeker ook niet de slappe Hollandse toegeeflijkheid en onderhandelcultuur. Dat is de pest voor ieder kind.

Volgens mij is een heel belangrijk deel van je omgang met de klas de wijze waarop je je vak geeft. Een vak is geen stuk stof maar venster op de levende werkelijkheid. Als je ze dat kan laten zien dan heb je al heel veel – en ook qua orde – gewonnen. Als een leerling voelt dat daar werkelijk een met hen bewogen mens van vlees en bloed staat die zijn liefde voor een deel van de werkelijkheid – een taal, geschiedenis, filosofie of wat ook – wil mededelen aan hem, dan wil hij in beginsel wel luisteren en meedoen. Wie dat niet wil die moet voorts stevig aangepakt worden!

Maar dan moet je ook heel bewust en voortdurend je lessen tegen het licht houden van deze wezenlijke vraag. Volgens mij heeft elk vak als facet van de werkelijkheid een venster in zich op de echter werkelijkheid. Ook bij wiskunde kun je de leerlingen tot verwondering brengen over het geheim van orde, maat en getal. Je kan verrassende dingen doen door bijvoorbeeld vanuit de architectuur hen problemen laten aanvoelen en oplossen. Nu snap ik wel dat je altijd zit met de dwang van het curriculum of examen. Het lijkt wel of de overheid de werkelijkheid wil reduceren tot een examinatoir terrarium in plaats van een levende werkelijkheid. Daarover spreekt Ida Gerhardt in haar gedicht 'Eindvergadering':

'Suf hokt de ziel in een verdord karkas' (Sonnetten van een leraar).

Het liefst zou ik en heel andere structuur van eht onderwijs hebben maar ik ben nuchter genoeg om in te zien dat dat zomaar niet kan. Maar wat wel kan is: inbreken binnen welke structuur dan ook. Breek daarom, overal waar het kan, in het curriculum om toch deze vensters te openen.

Ten diepste zijn dat vensters op de hemel. Elk vak weerspiegelt een facet van God. Als je meer wilt zijn dan een LOI met de Bijbel dan begint dat hier. Het is verbijsterend - zoals bleek uit een serie in

het RD van vorig jaar hierover - hoe weinig leerlingen van het Driestar College hun school ervaren als een christelijke school op inhoudelijk vlak. Het gaat altijd om klein-ethiek en kledingcodes. Maar hier – bij de inhoud - ligt het wezen der dingen. Stel jezelf de vraag of op een mooie, creatieve, subtiele manier dit venster in jouw les weleens open gaat. Alleen dan kun je ook voor leerlingen nog overtuigend zijn als geloofstraditie!

Heel wezenlijk is hier – ik kom terug op wat ik eerder zei – dat het literatuuronderwijs weer in ere wordt hersteld. Als je daar de ruimte niet structureel voor krijgt – ik roep de directie op die ruimte wel te scheppen! - , kun je er ook creatief mee omgaan. Bij het gewone taalonderwijs gaat het immers ongelofelijk vaak over teksten. Maar welke teksten lees je dan? Ik herinner me zelf nog hoe vaak die nergens over gingen. Bijvoorbeeld: 'A puma at large' bij Engels. Een heel verhaal over een poema die is ontsnapt. Mag ook best eens een keer, maar niet altijd. In diezelfde tijd kun je ook iets wezenlijks lezen, een gedicht of een goed stuk proza of een goed plan bedenken om een mooi en existentieel thema uit te werken vanuit een historisch perspectief. Dan krijg je de leerlingen, ok als ze misschien niet van lezen houden, wel mee, naar ik hoop. Johan van Wijk is bij ons op school juist bezig met zijn 'exposure theorie': goed Engels leer je door er voortdurend op interessante manier aan blootgesteld te worden. Door goede literaire of historische teksten leren de leerlingen 'by the way' Engels. Maar liever nog stel ik voor aan jullie en de managers: voer bij elke taal gewoon weer één uur per week literatuur in. Dat betekent wel dat je zelf ook veel moet lezen. Hier zitten we met de bovenbouwdocenten op een school die altijd allure heeft gehad, dus daar wordt naar mijn beeld nog veel gelezen, maar ik maak me in toenemende mate zorgen over sommige jongere leraren, die ook zelf deel van de snelle mediacultuur zijn en weinig meer lezen. Ik heb op zich geen bezwaar tegen internet en dergelijke, maar wel als dat de wereld van het echte, goede boek, die een geheel eigen universum is, verdringt.

Mijn Bamfylde-droom is dat op mijn oude school – waar ik waarlijk geweldige dingen heb meegemaakt en geleerd – een nieuw elan ontstaat van een werkelijke gemeenschap die het hoge ideaal van de *Education of Mind* na streeft! Dat je met elkaar de leerlingen helpt, niet alleen om vanuit elk vak hun examen te halen, maar om hen een overkoepelend *wereldbeeld* mee te geven. Dat begint bij goede leraren die hun vak kennen.

Tussen leraren en managers houd ik van een liefdevol, gezond en constructief dualisme. Een leraar moet voluit gehoord worden als hij iets te melden heeft. Alleen dan krijg je een vernieuwing ook in de klas. Omgekeerd heb ik ook wel gezien dat leraren zich helemaal opsluiten in hun eigen verhaal. Dan kun je ook verzuren. Dan sta je ook niet meer open voor zinvolle veranderingen. Soms is kritiek op een verandering dan alleen maar een alibi om hetzelfde te blijven doen als altijd. Toen ik begon was dat net na de HOS, en voor een LB-schaal werkte ik me een slag in de rondte waar een seniorcollega voor de dertigste keer hetzelfde vergeelde stenciltje uit de kast trok *à raison* van de top van zijn LD-schaal. Hier moet liefdevol worden opgetreden!

3. De gebroeders en ouders Kassava

a. Het verhaal

De leerlingen op Bamfylde zijn prachtig. Tal van klassieke types lopen er rond. Het extraverte, sportieve type dat zo vaak de toon voert in de klas en de stille diepe wateren zoals een jongen die een geheime plek heeft in de buurt van de school in een grot, en daar schilderijen maakt. Hij is een keer weggelopen van school vanwege een conflict met zijn ouders en na een lange zoektocht vindt Powlett-Jones hem daar.

Twee zeer bijzondere jongens zijn de gebroeders Kassava. Het zijn jongens uit India van hoge komaf. Ze zijn hier in den vreemde om een opleiding te krijgen. De beide jongens hangen erg aan elkaar en de oudste beschermt de jongste. Op een keer 's nachts blaft de hond Powlett-Jones wakker omdat er brand is. Hij waarschuwt iedereen en probeert dan de brand te helpen blussen. De gebroeders Kassava zitten opgesloten op de hoogste verdieping. Ze worden omringd door vuur en rook. Powlett-Jones klimt dan via een touw omhoog en haalt beide jongens eruit. Ze waren al immens trouw maar nu wordt hun trouw aan hun geliefde leraar nog groter. Hun ouders hadden oude banden met de school en hadden hun jongens helemaal uit het verre India hierheen gestuurd. Het was hún school en die gunden ze hun jongens.

Het mooie van Bamfylde is dat er een hele sterke stroom van het verleden is, van continuïteit en traditie, zonder dat die het heden afsluit voor zinvolle en natuurlijk groeiende verandering. Er komt een laboratorium in de school voor natuurkundeproeven en de vrouw van Algy richt een afdeling voor lagere schoolkinderen op die heel pedagogisch doordacht is.

Uiteindelijk breekt de tweede wereldoorlog aan. De geliefde Headmaster Algy is dan al overleden. Een nieuwe directeur deed zijn intrede. Een man die orde op zaken wilde stellen. Er kwam een nieuwe orde in de school. Eén van *no nonsense* en pragmatische gerichtheid op prestaties voor de toekomstige rol van de leerlingen in de samenleving. Hij hulde zich in kille afstandelijkheid jegens leraren en leerlingen. Powlett-Jones verzette zich tegen deze man – de episode daarover is van een verrukkelijke jongensachtige rebelseid – en even dreigde serieus het ontslag voor Powlett-Jones. Maar de directeur overleed en Powlett-Jones werd zelf de directeur van de school. Dan herstelt zich de oude traditie van werkelijke *Bildung*.

Op een dag kwam een oud-leerling solliciteren op Bamfylde. Powlett-Jones woont dan inmiddels in het oude bovenmeestershuis van Algy. Hij ontvangt deze sollicitant in de studeerkamer en ze drinken samen thee. Hij vertelt hoe hij hier zelf ooit zat en ook zo'n gesprek voerde met de directeur van toen, Algy. De sollicitant wordt aangenomen. De cirkel is rond en de geschiedenis gaat weer verder. De Tweede Wereldoorlog dient zich aan. Ook nu weer gaan vele jongens naar het front en bijna wekelijks komen de berichten binnen dat weer een oudleerling is gevallen in de strijd.

b. De spiegel

Leerlingen zijn van alle tijden ook hun eigen archetype. In wezen is dat nu niet anders ook al heeft elke tijd en dus ook de onze weer zijn eigen tijdgeest. Nu zijn het de moderne media en de moderne vormen van onderhandelcultuur en assertiviteit. Nu zijn het leerlingen die het vanzelfsprekend vinden dat ze naar school mogen. Ik vertel vaak aan mijn leerlingen of studenten dat mijn grootvader nog moest gaan werken op zijn twaalfde, dat mijn vader altijd in de avonduren moest studeren en dat ik als eerste van mijn stam mocht gaan studeren. Hopelijk voelen ze dan dat het een voorrecht is dat ze naar school mogen. Maar dan moeten wij ook alles eraan doen om er iets wezenlijks en

onvergetelijks van te maken. We moeten geen genoegen nemen met lessen die de kinderen niet raken. Dat is heel wat anders dan het opleuken van de lessen.

Onze leerlingen hebben nog een heel bijzonder en eigen probleem. Volgens mij staan de reformatorische scholen voor een heel moeilijk punt in hun geschiedenis. De eerste generaties voelden de urgentie van hun bestaan. Die betaalden geld en kochten obligaties om hun kinderen goed onderwijs te geven. Als leerling voelde je dat onbewust heel goed. De school was in die zin ook veel meer van de ouders en voor de kinderen. Nu is dat alles volstrekt normaal en gemeengoed geworden. Je weet niet beter als ouder en als kind. Met als gevolg dat het alles een sterk sociologische zaak is geworden die niet zo innerlijk gedragen is. Onze traditie versterkt dat ook theologisch doordat in de beleving van leerlingen het heil niet voor hen is. Als ze het beeld hebben van één van de honderdduizend, dan is het duidelijk dat het niet voor hen is. Dan kun je maar beter zoveel mogelijk genieten. Dan valt er ook niets van bijvoorbeeld moraliteit of ethiek te verinnerlijken. Wanneer de 'wereld' zich dan tegelijkertijd zeer dominant opdringt aan de jongeren, dan is het risico van vervreemding en verlating of van gespeldenheid – leven in twee werelden - heel groot.

Wil deze traditie overleven en herleven dan zal zij zich moeten herijken van binnen uit. Dat begint bij de school als geheel. Gezamenlijk moeten we ons misschien bezinnen op onze theologie. Tevens moeten we ons bezinnen op de inhoudelijkheid van onze vakken en van ons onderwijs.

Open vensters op de hemel waar het de gunning van het heil en de inhoud van je vak betreft. Dat is ook voor onszelf een spiegel: waar staan we zelf voor Gods aangezicht, als mens, als leraar?

Hier moeten de directie en het management alle ruimte voor scheppen en openingen zoeken. Dan wordt de school wellicht meer nog dan nu een werkelijke gemeenschap. Misschien dat het elan dan ook meer buitenwaarts gericht wordt naar de gehele samenleving toe. Ik wil wel zeggen dat daarvan ook altijd vele mooie sporen aanwezig en zichtbaar zijn geweest. Laten we dat steeds blijven voortzetten!

Conclusie

Laat Bamfylde onze spiegelgestalte zijn! Met een Algy aan eht hoofd en een Powlett-Jones voor de klas en de Kassava's in de schoolbanken. Een school is, geheel in de stijl van Bamfylde, een werkelijke gemeenschap! Geen leerfabriek of afvinkbedrijf! Dan kunnen we een school hebben waar werkelijke vorming gestalte krijgt. Dan kan je soms je mooiste ogenblikken beleven en kan de school je met heimwee vervullen. Zoals Powlett-Jones aan het eind van het boek, als hij ineens even zich de dingen van Bamfylde realiseert die hem zozeer gelukkig hebben gemaakt:

'hij bleef op de overloop even staan om het zuidoostelijke deel van de heide in zich op te nemen, zoals ze daar onder de grauwe vorstlaag lag te schitteren tot aan de bosjes tegen de westelijke helling boven Bamfylde Brug. Het was een uitzicht dat hem terugvoerde naar zijn eerste dagen hier, het laatste stukje van het paastrimester in 1918. Het gaf vorm aan het gevoel van vernieuwing en continuïteit ... Bijna alles wat hij de laatste tweeëntwintig jaar had gedaan, lag in dat uitzicht besloten, vond hij. ... Het hield hoe dan ook een zwijgende belofte in dat het nieuwe jaar anders zou worden, positiever, dat het een weg zou wijzen terug naar het normale leven en de uiteindelijke vervulling. Hij nam het allemaal dankbaar in zich op

terwijl zijn dunnende haar opwaaide door de sterke tocht die het trapportaal in deze tijd van het jaar teisterde. Toen draaide hij zich om naar de trap en daalde af naar de begane grond, met de gedachte dat de onnatuurlijke rust van de serie gebouwen over zestien dagen al verstoord zou worden door het lawaai van zijn uitgebreide huisgezin, als het weer verzameld werd vanuit wat hij door de jaren heen was gaan beschouwen als de einder der aarde'.

Laat de Guido een Bamfylde College zijn. Een uitgebreid huisgezin. Een werkelijke gemeenschap. *To serve them all your days!*